

Motion till riksdagen 2005/06:Kr410

av **Gunilla Tjernberg m.fl. (kd, m, fp, c)**

Konstnärernas villkor

Motionen delad mellan flera utskott

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning	3
4	Konstnärlig frihet	3
5	Konstnärernas arbetsmarknad	3
6	Pensioner.....	4
7	Konstnärer inom teater, dans och musik	4
7.1	Fria grupper och Teateralliansen	4
7.2	Dansare och sångare.....	5
8	Bild och form-konstnärer	5
8.1	Konstnärsstöd och ersättningar	5
8.2	Utställningsmöjligheter	6
8.3	Ersättning för upphovsrätt	6
8.4	Skatteregler för konstområdet	7

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konstnärliga yrkesutövares särskilda villkor i förhållande till de allmänna trygghetssystemen.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konstnärernas arbetsmarknad.²
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konstnärernas pensioner.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av stödet till de fria grupperna för att det skall kunna omfattas av pris- och löneomräkning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dans- och sångutbildningen.³
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av de statliga konstnärsstöden och ersättningarna.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utställningsmöjligheter.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utvärdering av fördelningen av den statliga upphovsrättserättningen.⁴
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn som syftar till att göra det möjligt för företag att skriva av inköp av samtidskonst.¹

¹Yrkandena 1 och 9 hänvisade till SkU.

²Yrkande 2 hänvisat till AU.

³Yrkande 5 hänvisat till UbU.

⁴Yrkande 8 hänvisat till LU.

3 Inledning

Den skapande kulturen låter oss se verkligheten ur nya perspektiv. Konstnärer och kulturskapare bjuder in oss att se världen med deras ögon, gestaltat i färg, form, rörelse, ord eller ton. Med sitt skapande berikar de många människors liv, och deras konst skänker ett mervärde till samhället. Vi, Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet, menar att det offentliga har ett ansvar för att skapa förutsättningar för konstnärerna att få drägliga livsvillkor och möjligheter att utöva sin konst utan att ekonomiskt behöva stå på ruinens brant. För detta krävs förändringar av såväl inkomstskatter som villkor för företagande men också anpassningar av samhällets trygghetssystem så att de tar rimlig hänsyn till konstnärernas speciella arbetsvillkor och livssituation. Målet är att ge konstnärer större möjligheter att leva på inkomsterna från sitt skapande.

4 Konstnärlig frihet

Den konstnärliga friheten är en förutsättning för ett livskraftigt kulturliv, och det är därför viktigt att kulturpolitiken verkar stödjande utan att vara styrande. Det bör vara en mångfald av människor med olika bakgrund som leder arbetet i de nämnder, institutionsstyrelser och organisationer som har inflytande över kulturens utveckling. Staten måste ta ett ansvar för att i nämnder och styrelser skapa en sammansättning som så långt det är möjligt garanterar opartiskhet och som är öppen för konstnärligt nyskapande och mångfald.

Konstnärlig frihet innebär dock inte att kulturen är problemfri eller att den står ovanför regler och ansvar. Vad som är god smak kan inte läggas fast av någon statlig nämnd, men konstnärer måste precis som andra människor ta ett ansvar för det de skapar.

5 Konstnärernas arbetsmarknad

Konstnärernas arbetsmarknad skiljer sig från situationen inom de flesta andra yrken. Om fast arbete är det vanliga på arbetsmarknaden i stort, är arbeten inom kultursektorn oftast tillfälliga. Utredningar visar att de statliga ersättningarna och bidragen har ökat väsentligt i betydelse för de yrkesverksamma konstnärerna och för deras möjlighet att ägna sig åt sitt konstnärliga arbete. En bidragande orsak till detta är bland annat att arbetslösheten inom konstnärssyrkena är fortsatt hög. Ett enigt kulturutskott har i ett yttrande påpekat för arbetsmarknadsutskottet att när tillämpningen av a-kasseregler och aktivitetsgarantin ska utformas måste särskild hänsyn tas till kulturarbetarnas specifika arbetsvillkor. Än viktigare är dock att undanröja de hinder som finns för att konstnärerna själva ska kunna försörja sig på sitt yrke. Det handlar till exempel om inkomstskatteförändringar och förenklade regler för företagande. Vi

Fel! Okänt namn på

föreslår därför att en översyn, liknande *Konstnärerna och trygghetssystemen* som gjordes för några år sedan, ska genomföras med fokus på vilka lagändringar som krävs inom till exempel företagar- och skatteområdet för att konstnärerna i större utsträckning ska kunna leva på sin lön.

6 Pensioner

Konstnärerna påverkas ofta av beslut som fattas inom andra politikområden än kulturpolitiken. Den nödvändiga och politiskt brett förankrade pensionsreformen, som genomfördes för ett par år sedan, fick flera negativa konsekvenser för konstnärer. Särskilt hårt drabbades konstnärer inom dans- och musikområdena på grund av dessa yrkens speciella karaktär. Till exempel innebär omställningen till att samtliga yrkesaktiva år ska ligga till grund för den framtida pensionen stora problem för dessa grupper. Andra olösta frågor för konstnärernas pensioner har varit de uteblivna kompletterande tjänstepensionerna för anställda vid sceninstitutionerna, pensionerna för de fria grupperna och de kraftigt höjda pensionspremierna.

Regeringen har nu till sist i budgetpropositionen för 2006 kommit med en ekonomisk kompensation när det gäller de höjda pensionspremierna, men kvar finns fortfarande två olösta frågor. För det första den kompletterande tjänstepensionen. De anställda vid sceninstitutionerna får i dag enbart 1 % i kompletterande tjänstepension till skillnad från övriga statsanställda som får 2 %. Det är inte rimligt. För det andra gäller det frågorna kring det så kallade PISAavtalet som ger dansare och sångare möjlighet att pensioneras redan i 40-årsåldern. Det är upprörande att år efter år får gå utan att regeringen finner en lösning på dessa problem. I årets budgetproposition sägs återigen att regeringen ska återkomma i frågan. Det är ett hårt mot de konstnärer som väntar på ett besked från regeringen.

7 Konstnärer inom teater, dans och musik

Situationen för konstnärer inom dans-, teater- och musikområdet ser väldigt olika ut. Inom gruppen finns de som har förhållandevis trygga villkor genom en anställning vid någon av landets kulturinstitutioner men där finns också de som är helt fristående eller knutna till en fri grupp.

7.1 Fria grupper och Teateralliansen

De fria grupperna står för en stor andel av de föreställningar som framförs i Sverige varje år. Deras verksamhet är ofta nyskapande och de har stor betydelse för förnyelsen av kulturlivet. Staten ger ett stöd till de fria grupperna som fördelas av Kulturrådet. Stödet omfattas inte av någon pris- och löneom-

räkning trots att större delen av anslaget går till just löner. Detta gäller även anslaget till Teateralliansen AB. Vi anser, liksom Kulturrådet, att det bör vara en självklarhet att även dessa anslag ska omfattas av pris- och löneomräkning, och därför bör beräkningen av stödet ses över.

7.2 Dansare och sångare

Dansare och sångare har i många fall en kort karriär. Särskilt för dansare kan de fysiska förutsättningarna att utöva yrket, även utan skador, upphöra i 40-årsåldern. Då återstår många år i yrkesverksamhet. Därför bör det i grundutbildningen för såväl sångare som dansare alltid finnas en förberedelse till en alternativ karriär och en planering för omskolning eller vidareutbildning. Dansare och sångare som lämnat karriären har erfarenheter som skulle kunna tas till vara inom olika delar av samhället. Regeringens föreslagna karriärväxling för dessa grupper när de går i pension är ett steg i rätt riktning, men vi anser att arbetet med en alternativ karriär måste påbörjas redan under utbildningen.

8 Bild- och formkonstnärer

Bild- och formkonstnärer är den grupp av konstnärer som har svårast att försörja sig på sitt konstnärliga yrke. Det är därför angeläget att ta reda på vilka orsaker som ligger bakom detta och vad staten kan göra för att ta bort eventuella hinder för konstnärerna att försörja sig på sitt yrke.

8.1 Konstnärstöd och ersättningar

Få bild- och formkonstnärer klarar i dag sitt uppehälle enbart på inkomsterna från sitt konstnärliga yrke. Konstnärernas bruttoinkomster är mycket låga särskilt med tanke på att majoriteten har en högskoleutbildning bakom sig. För att öka konstnärernas möjligheter att försörja sig på sin konstnärliga verksamhet och minska behovet av så kallade ”brödjobb” vid sidan av det konstnärliga arbetet finns ett antal statliga stöd och ersättningar. Dessa ges oftast i form av projektbidrag eller arbetsstipendier och fördelas till största delen av Konstnärsnämnden. Tendensen under de senaste åren har varit att stöden ges i allt högre belopp till allt färre konstnärer. Vi vill i detta sammanhang även ta upp frågan om den så kallade inkomstgarantin för konstnärer. Vi anser att det kan ifrågasättas om det är rimligt att ca 150 konstnärer ska få en livstidslön eller om det i stället vore bättre att sprida stödet till fler. Det får dock inte vara fråga om alltför korta stipendier utan om fler långtidsstipendier på 10–20 år. Vi anser att staten bör överväga nya metoder och stödformer som kommer fler konstnärer till del. En översyn av de nuvarande stödformerna bör därför göras.

Fel! Okänt namn på

8.2 Utställningsmöjligheter

Utställningarna utgör viktiga mötesplatser där konstnärerna får möjlighet att presentera sina verk för publiken. Att komma i kontakt med sin publik och möjliga kunder är av avgörande betydelse för konstnärens yrkesutövande. För att sprida denna form av kulturverksamhet och därigenom också öka deltagandet i kulturlivet är arrangörsfrågan ett centralt kulturpolitiskt område. Stödet till arrangörer inom området är fortfarande mycket begränsat och behovet av vidgade utställningsmöjligheter för yrkesverksamma konstnärer är stort. I utredningen *En konst att leva* konstateras att drygt 4 % av konstnärerna i åldern 45–64 år inte haft någon utställning under de senaste åren trots att de anser sig vara yrkesverksamma.

De offentliga institutionerna har en stor betydelse för att sprida kunskap om den moderna konsten. De har därför också stora möjligheter att skapa ett intresse för konst av samtida, aktiva konstnärer. I dag ägnas dock en ytterst liten del av museernas och konsthallarnas verksamhet och budget till nu aktiva svenska konstnärer. Det är nödvändigt att de offentliga institutionerna tar ett större ansvar på detta område.

8.3 Ersättning för upphovsrätt

Konstnärer har laglig rätt till viss upphovsrättslig ersättning vid fotokopiering av deras verk. Staten och Kommunförbundet betalar årligen en klumpsumma för rätten att fotokopiera konstverk framför allt i undervisningssyfte. Resurserna betalas till företaget Bonus-Presskopia som på uppdrag av ett antal medlemsorganisationer/förbund bevakar rättsinnehavarnas ekonomiska intressen. Bonus-Presskopia träffar också avtal för medlemsorganisationernas räkning om fotokopiering ur upphovsrättsligt skyddat material. Resurserna fördelas sedan via Bonus till medlemsorganisationerna som i sin tur och efter egna regler fördelar resurserna till konstnärerna. Eftersom det rör sig om förhållandevis små resurser fördelas de oftast inte till varje enskild konstnär som fått ett verk kopierat utan i stället i form av stipendier.

Medlemsorganisationerna i Bonus representerar olika konstnärsgupper som till exempel bildkonstnärer, fotografer, tecknare, tonsättare och författare. Bonus tillåter dock bara en medlemsorganisation för varje konstform. De mindre konstnärsgupperna får alltså inte ansluta sig till Bonus. Givetvis bör statens kopieringsersättning gå till alla de konstnärsgupper som ställer sina medlemmars verk till förfogande för kopiering. Alla konstnärer måste på samma villkor få del av den upphovsrättsliga ersättningen. Eftersom Bonus-Presskopia inte tillåter alla konstnärsgupper att bli medlemmar måste staten överväga om den nuvarande metoden är den bästa för att fördela den statliga upphovsrättsersättningen. En utvärdering av det rådande fördelningssystemet bör göras.

8.4 Skatteregler för konstområdet

Det finns många andra angelägna frågor om hur vi kan öka konstnärers möjligheter att försörja sig på sitt yrke. Det handlar till exempel om hur skatteregler kan justeras för att inte hämma konstnärernas utkomstmöjligheter och hela konstmarknadens utveckling.

Vi anser att det inte är rimligt att det ur skattesynpunkt är gynnsammare för ett företag att köpa designade fåtöljer än att köpa ett konstverk. Avskrivningsreglerna bör ses över för att öka företagets möjligheter att köpa in konst av nu levande konstnärer. Därmed skulle marknaden öppnas för landets konstnärer. Regeringen bör återkomma med ett förslag med denna inriktning.

Ett annat problem är den så kallade gallerimomsen som gör skillnad på om en konstnär själv säljer sitt verk eller som en gallerist gör det. En konstnär som själv säljer sitt verk betalar 12 % moms medan en gallerist betalar 25 % moms. Det är inte rimligt. Detta är bara ett exempel av många på inkonsekvenser när det gäller moms på kulturområdet.

Riksdagen har gett regeringen i uppdrag att tillsätta en utredning som ska se över momsreglerna i syfte att åstadkomma en enhetlig momssats på kulturområdet. Utredningen (dir. 2002:141) presenterade ett delbetänkande i juni 2005. I betänkandet föreslås införande av en enhetlig momssats för alla varor och tjänster på 21,7 % istället för de nuvarande tre nivåerna 25,12 och 6 %. Partierna har ännu inte behandlat denna fråga, men vi vill redan här påpeka att vi ser stora nackdelar på kulturens område med ett sådant förslag. Vi kommer därför aktivt att bevaka den fortsatta beredningen av frågan.

Stockholm den 29 september 2005

Gunilla Tjernberg (kd)

Kent Olsson (m)

Birgitta Sellén (c)

Lennart Kollmats (fp)